

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

**Έρευνα εις Χριστιανικά μνημεῖα κατὰ τὸ ἔτος 1931.*

Ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Γ. Σωτηρίου συνεχίσθησαν καὶ ἐφέτος αἱ ἀνασκαφαὶ τῶν Χριστιανικῶν Θηβῶν τῆς Θεσσαλίας (Ν. Ἀγχιάλου) ἐπὶ τοῦ ἀπαλλοτριωθέντος οἰκοπέδου (Ζορμπᾶ). Κατ' αὐτὰς ἀνευρέθη στοὰ μετὰ ἀξιολογωτάτων μωσαϊκῶν δαπέδων, παρὰ τὰ ἀνευρεθέντα τῷ 1930 διαμερίσματα. ἅτινα ἐφέτος ἀπεκαλύφθησαν πλήρως. Φαίνεται ὅτι πρόκειται περὶ μεγάλου μᾶλλον ναοῦ ἢ οἰκήματος, ὡς ἐξ ἀρχῆς ἐξελήφθη τὸ ἀνασκαπτόμονον κτίσμα. Αἱ κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος συνεχισθῶμεναι ἀνασκαφαὶ θὰ διευκρινήσωσι πληρέστερον τὸ μνημεῖον.

Ὑπὸ τοῦ κ. Σωτηρίου ἤρευνήθησαν ἐπ' ἴσης ἐφέτος τὰ Παλαιοχριστιανικά καὶ Βυζαντινὰ μνημεῖα τῆς Κύπρου, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ προσκλήσεως αὐτοῦ ὑπὸ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου δι' εἰδικὴν ὑπηρεσίαν σχετιζομένην μετὴν ὑπόδειξιν τοῦ τρόπου συντηρήσεως τῶν Βυζαντινῶν μνημείων τῆς νήσου καὶ περισυλλογῆς τῶν κινήτων Βυζαντινῶν ἀντικειμένων διὰ τὸν καταρτισμὸν παγκυπρίου Βυζαντινοῦ Μουσείου ἐν Λευκωσίᾳ. Τὰ συμπεράσματα τῆς ἐρεύνης του ἀνεκοίνωσεν ἤδη ὁ κ. Σωτηρίου εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν, ἣτις ἀνέλαβε τὴν ἔκδοσιν τῶν ἀγνώστων μέχρι τοῦδε Κυπριακῶν Βυζαντινῶν μνημείων, ἅτινα συμβάλλουσιν εἰς τὴν κατανόησιν τῆς ἐξελίξεως τῆς Βυζαντινῆς τέχνης καὶ διαφωτίζουσι τὴν ἱστορίαν τῆς Κύπρου κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους.

Βυζαντινὸν Μουσεῖον.

Κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1931 ἐγένετο ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ὀριστικῆς ταξινομήσεως τῶν ἀντικειμένων τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου πανηγυρικὴ ἑναρξὶς τῆς λειτουργίας αὐτοῦ ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας κ. Παπανδρέου, ὅστις καὶ ἐξῆρε, μετὰ τὴν προσφώνησιν τοῦ Διευθυντοῦ κ. Σωτηρίου, τὴν συντελεσθεῖσαν ἐργασίαν.

Αἱ συλλογαὶ τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου πλουτίζονται ὁλοέν, ἐσχάτως δὲ εἰσῆλθεν εἰς τὸ Μουσεῖον πολυτιμοτάτη συλλογὴ Βυζαντινῶν ἀγγείων, εὑρεθέντων κατὰ τὰς ἐνεργουμένας ἐν τῇ Ῥωμαϊκῇ Ἀγορᾷ τῶν Ἀθηνῶν Ἑλληνοαμερικανικὰς ἀνασκαφὰς.

**Έργασιαί ἀνασθηλώσεως καὶ συντηρήσεως Βυζαντινῶν μνημείων.*

Ὑπὸ τοῦ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ καθηγητοῦ κ. Α. Ὀρλάνδου τμήματος ἀνασθηλώσεως ἀρχαίων καὶ ἱστορικῶν μνημείων ἐξετελέσθησαν κατὰ τὸ 1931 αἱ κάτωθι ἐργασίαι :

1) Ἐν Σ κ ρ ι π ο ὕ τῆς Βοιωτίας συνεχίσθη ἡ ἀνασθηλωσις τοῦ σπουδαίου Βυζαντινοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως (873-4) οὗτινος κατεσκευάσθησαν διὰ σιδηροπαγοῦς σκυροκονιάματος ἡ Β. καὶ Ν. κεραία τοῦ σταυροῦ, ὑπολείπεται δὲ μόνον ἡ στερέωσις τοῦ

τρούλλου, ἵνα περατωθῶσιν ὁλοσχερῶς αἱ ἐργασίαι εἰς τὸ μνημεῖον τοῦτο, αἵτινες ὑπῆρξαν ἐξαιρετικῶς ἐπικίνδυνοι, λόγῳ τῆς ἐρειπιώδους καταστάσεως τῶν θόλων του.

2) Ἐν Ὁσίῳ Λουκᾷ Λεβαδείας ἀφῆρέθη τὸ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ἀπὸ ἐτῶν ὑπάρχον ἰκρίωμα καὶ ἠλευθερώθη οὕτω τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ καθολικοῦ, οὕτινος ὁ τρούλλος εἶχεν ἀπὸ ἐτῶν ἐξασφαλισθῆ ἀπὸ τῆς στεγανότητος διὰ τῆς κατασκευῆς δευτέρου προστατευτικοῦ κελύφους ὑπεράνω τοῦ παλαιοῦ.

3) Ἐν Στεμνίτση τῆς Γορτυνίας ἐξετελέσθησαν διάφοροι στερεωτικαὶ καὶ συντηρητικαὶ ἐργασίαι τῶν αὐτόθι Βυζαντινῶν μνημείων, ἐπιστατήσαντος τοῦ καθηγητοῦ κ. Ρούνιου.

4) Ἐν Ὁσίῳ Μελετίῳ τοῦ Κιθαιρώνος ἐγένετο ἐπισκευὴ τῆς κεραμώσεως τοῦ τρούλλου καθὼς καὶ ἐπιμελεστάτη ἀφαίρεσις τοῦ καλύπτοντος τὴν ὠραίαν Βυζαντιακὴν τοιχοδομίαν τοῦ μνημείου ἀσβεστοχρίσματος. Οὕτω τὸ πολῦτιμον τοῦτο μνημεῖον τοῦ 12^{ου} αἰ. ἀνέκτησε, καθόσον ἦτο ἐφικτόν, τὴν πλαιάν του δῦν.

5) Ἐν Μυστρᾷ ἐγένετο ἐφέτος ἑναρξὶς μεγάλων ἀναστηλωτικῶν ἐργασιῶν, χάρις εἰς γενναιοτέραν χορηγίαν παρασχεθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας. Κατὰ τὴν πρώτην ταύτην περίοδον ἀνακατεσκευάσθη διὰ σιδηροπαγοῦς σκυροκονιάματος ὁ τρούλλος τοῦ ναοῦ τῶν Ἀγ. Θεοδώρων, ὅστις καὶ ἐκεραμώθη διὰ κοίλων Βυζαντινῶν κεράμων. Ταυτοχρόνως πρὸς τοὺς ἀγίους Θεοδώρους ἤρχισε καὶ ἡ ἀναστήλωσις τοῦ γειτονικοῦ καθολικοῦ τῆς μονῆς τοῦ Βροντοχίου (Ἀφεντικοῦ) διὰ τῆς ἀνατοποθετήσεως τῶν ἐλλειπόντων ἐσωτερικῶν κιόνων, διὰ τοὺς ὁποίους ἐχρησιμοποιήθησαν ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς κορμὸς τοῦ περιστυλίου τῆς μητροπόλεως, ὅστις εἶχεν ἄλλοτε ἀφαιρεθῆ ἀπὸ τοῦ Ἀφεντικοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ κορμὸς μαρμάρινος ἀποκείμενος ἀπὸ ἐτῶν ἕν τι νι ὀδῶ τῆς Σπάρτης. Αἱ ἐργασίαι θέλουσι συνεχισθῆ συντόμως κατὰ τὸ 1932.

Ἡ ἐφορεία τῶν Βυζαντινῶν ἀρχαιοτήτων Θεσσαλίας.

Ὁ ἐπιμελητὴς τῶν Βυζαντινῶν ἀρχαιοτήτων Θεσσαλίας κ. Ν. Γιαννόπουλος,

1) Εὐρεν ἐν τῷ σχολείῳ τῆς Ἀγυῖας λίθον μέγαν λευκὸν ὀρθογώνιον φέροντα ἐν τῷ μέσῳ ἔμμετρον Βυζαντινὴν ἐπιγραφὴν ἀχρονολόγητον, ἐκ τοῦ γραφικοῦ χαρακτῆρος τῆς ὁποίας συνάγεται ὅτι αὐτὴ ἐνεχαράχθη κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα, ἀφ' οὗ τὰ γράμματα τῆς ὁμοιάζουσι πρὸς τὰς τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Μακρυνίτης τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος. Ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ, ἧς ἐλήφθη ἔκτυπον, πρὸς δημοσίευσιν, γίνεται μνεῖα τοῦ ὀνόματος Βεσσαίνης (γαῖαν τήνδε Βεσσαίνης), ἧτις εἶναι γνωστὴ ὡς ἐπισκοπὴ ὑπὸ τὴν Μητρόπολιν Λαρίσης κατὰ τὴν Θ' μ. Χ. αἰῶνα. Πιθανῶς ἡ ἐπισκοπὴ Βεσσαίνης νὰ ἔκειτο ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀγυῖας.

2) Ἐξησφάλισεν ἑννέα τεμάχια μαρμάρινα γλυπτὰ μετὰ γλυπτικοῦ Βυζαντινοῦ διακόσμου εὐρεθέντα ὑπὸ Ἰωάννου Γαλώτα, ἐν τῷ χωρίῳ Θανάτου ἢ Ἀθανάτου τῆς Ἀγυῖας, ἐν τῇ θέσει Παλιουριᾷ. Πλησίον τοῦ χώρου, ἐν ᾧ εὐρέθησαν τὰ τεμάχια, ὑπάρχουσι ἐρείπια Βυζαντινῆς Ἐκκλησίας, τὰ ὁποῖα δέον ν' ἀνασκαφῶσι.

3) Παρέλαβε πλάκα ἐπιτύμβιον ἐνεπίγραφον ἐγχωρίου σχιστολίθου, εὐρεθεῖσαν ὑπὸ τοῦ φύλακος Νέας Ἀγχιάλου Σταύρου Εὐάγγελοπούλου. Ἐν ἀρχῇ αὐτῆς εἶναι σταυρὸς ἐγχάρακτος, καὶ ἐπιγραφὴ:

+ ΕΙΤΙΕ ΤΟΛΜΗΧΑ
ΛΟΝΤΙ. ΝΑΘΛ[α]

μεθ' ἣν ὑπάρχει ἐγγράκτος μέγας σταυρὸς ἀνισοσκελῆς καὶ ἐπιγραφὴ ἐν αὐτῷ καὶ πέραξ αὐτοῦ. Κάτωθι τῆς ἀριστερᾶς κεραίας τοῦ σταυροῦ ἄλλη ἐπιγραφὴ :

+	ΕΝΘΑ	—	ΔΕΚΙ
	ΤΕΑ	—	ΓΑΘ
	ΟΚΛΙ[С]	—	ΑΠΟ
	ΣΛΕΧ	—	ΙΝΕΒ
	ΓΥΝ	—	Η ΟΝ
	HCIMB		Π Α Λ
	ΑΤΙΝB.	—	

Ἐνταῦθα ἔχομεν τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος «ἀπὸ Λεχινέου».

4) Ἐν Τυρνάβῳ ἀνεῦρε πλάκα ἐπιτύμβιον λευκοῦ μαρμάρου παλαιοχριστιανικὴν (ὑψους 1 μ. πλάτ. 0,34 πάχους 0,16) μετὰ γείσου. Ἐπὶ τοῦ γείσου μεγάλοις βαθέσι γράμμασι :

+	MNHMION	†	<i>Μνημ(ε)ῖον</i>
Α	Λ Ε Ξ Α Ν Α Ρ		<i>Ἀλεξάνδρας</i>
	Α C		<i>Ὁξυχολίου, Διά-</i>
Ο	Ξ Υ Χ Ο Λ Ι Ο Υ Δ Ι Α		<i>κονος ἔνθα κ(ε)ῖ-</i>
K	Ο Ν Ο Σ Ε Ν Θ Α Κ Ι		<i>τ(αι).</i>
T	Ε	†	

5) Εἰς τὸν παραλίμιον συνοικισμὸν τοῦ χωρίου Κουκουράβα τῆς Ἀγυῖας, ἐπὶ τῇ Βοιθητῆδι, ἀνεκάλυψε τὰ εἰσέπια μικροῦ ναύσκου Βυζαντινοῦ τοῦ Η' ἢ Θ' αἰῶνος, ἀφ' οὗ τὸ τέμπλον ἀποτελεῖται ἐκ δρυφάκτων μαρμαρίνων. Περὶ τούτου θὰ πραγματευθῆ προσεχῶς.

6) Εἰς τὸ Νέον Ἀχιλλεῖον, χωρίον παρὰ τὸ Πτελεὸν τῆς ἐπαρχίας Ἀλμυροῦ, ἀνεκάλυψε δάπεδον ψηφιδωτὸν καλῆς τέχνης καὶ δύο κιονόκρανα παλαιοχριστιανικὰ κορινθιάζοντα.

7) Ἐν τῇ συνοικίᾳ Ἀγ. Κωνσταντίνου τοῦ Βόλου παρέστη εἰς δοκιμαστικὰς ἀνασκαφὰς γενομένης ὑπὸ τοῦ κ. Ἀργυρίου Πετρίδου. Κατ' αὐτὰς εὐρέθησαν θεμέλια καὶ ἀγγεῖα Ῥωμαϊκῶν καὶ Παλαιοχριστιανικῶν χρόνων.

Ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης τοῦ κ. Πετρίδου ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ Βόλος, ἰδίως κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον, δὲν εἶναι ἐκτισμένος ἐπὶ παρθενικοῦ ἐδάφους, ὡς πρὶν ἐνομιζέτο, ἀλλ' ἐπὶ συνοικισμοῦ Ῥωμαϊκοῦ καὶ παλαιοχριστιανικοῦ, εὕρισκομένου εἰς βάθος ἀπὸ ἐνὸς μέχρι τριῶν μέτρων, ἕνεκα τῶν ἐπιχωματώσεων τῶν ἐκ τοῦ Πηλίου κατερχομένων ρυάκων καὶ

8) Ἐνήργησε δοκιμαστικὴν ἀνασκαφὴν εἰς διάφορα σημεῖα πέραξ τοῦ Τουρκικοῦ τζαμίου Βόλου, ὅπερ εἶναι κτίσμα τοῦ ΙΣ' ἢ ἀρχῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Καὶ ἐπὶ μὲν τῆς Α. πλευρᾶς τοῦ τζαμίου, εἰς ἀπόστασιν 3 μέτρων, ἀνεκάλυψε τοῖχον ἀσβεστόκτιστον, ὅστις ἔχει μῆκος 15 μέτρων, πλάτος 0,80 — 0,90 καὶ βάθος θεμελίων 1 μ. περίπου. Ἐκ τῆς δυτ. πλευρᾶς ὁ τοῖχος ἀπέχων τοῦ τζαμίου 2 μ. προχωρεῖ εἰς μῆκος μ. 7,20 μέχρι τῆς βάσεως τοῦ μιναρῆ συμπεριλαμβανομένης. Κατὰ δὲ τὴν Βόρ. πλευρὰν τοῦ νάρθηκος τοῦ τζαμίου κάμπτεται ὁ τοῖχος εἰς γωνίαν καὶ προχωρεῖ κατὰ μῆκος μέχρι

τοῦ μέσου, ἔνθα καὶ χάνεται. Εἰς τὴν βᾶσιν τῆς μεσημβρινῆς πλευρᾶς τοῦ τζαμιού εὐρέθῃ ἐκτισμένη πλάξ μαρμαρινὴ μετὰ σταυροῦ.

Δοκιμαστικαὶ ἀνασκαφαὶ γενόμεναι εἰς ἄλλα σημεῖα τοῦ προαυλίου ἀπεκάλυψαν τὰ Βυζαντινὰ στρώματα εἰς βάθος ἀπὸ 1 - 2 μέτρων, ἔνθα εὐρέθησαν ὄστρακα ἀγγείων ἐγγρώμων Βυζαντινῶν μετ' ἐγγαράκτων διακοσμῆσεων ὡς καὶ τεμαχία κεράμων μετ' ἐγγαράκτων γραμμικῶν διακοσμῆσεων κατὰ τὰ ἄκρα.

Αἱ ἀνασκαφαὶ διεκόπησαν λόγῳ τοῦ ἐνακῆψαντος χειμῶνος καὶ θὰ συνεχισθῶσι τῷ 1932.

Ἡ Μονὴ τοῦ ὁσίου Νίκωνος καὶ ἀρχαῖαι τοιχογραφίαι ἐν Σπάρτῃ.

Αἱ ἔρευναι τοῦ καθηγητοῦ κ. Ἄδ. Ἀδαμαντίου ἐν Σπάρτῃ πρὸς μελέτην τῶν κατὰ τὴν Μεσαιωνικὴν Λακεδαιμονίαν εἶχον ἄξια λόγου ἀποτελέσματα κατὰ τὴν παρελθοῦσαν περίοδον (τὸν Σεπτέμβριον 1931.)

Αἱ ἔρευναι αὗται ἐστράφησαν πρὸς δύο διευθύνσεις, πρὸς ἀποπεράτωσιν δὴλα δὴ τῆς ἀνασκαπτομένης βασιλικῆς τοῦ Ὁσίου Νίκωνος τοῦ Μετανοεῖτε (κατ' ἐντολὴν τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας) καὶ συγχρόνως πρὸς ἔρευναν ἄλλων λειψάνων τῆς Λακεδαιμονίας εἰς τὴν περιοχὴν τῆς σημερινῆς Μαγούλας (διὰ δαπάνης τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας).

Ὁ παμμέγιστος ναὸς τοῦ Ὁσίου Νίκωνος ἀνεσκάφη ἕως τὸ δάπεδον, ἀνευρέθησαν δὲ καὶ ἐμελετήθησαν πολλαὶ ἄξιοι προσοχῆς λεπτομέρειαι σχετικαὶ μὲ τὴν οἰκοδομίαν καὶ τὸ ὄλον σχέδιον τῆς βασιλικῆς. Ἦδη ἀπὸ ἐτῶν, ὅτε ἐγένετο ἡ πρώτη ἀνασκαφή, ὁ κ. Ἀδαμαντίου εἶπεν ἀδιστακτικῶς ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τοῦ μεγαλοπρεποῦς ναοῦ, τὸν ὁποῖον, κατὰ τὸ Συναξάριον τοῦ Ἁγίου, εἶχεν ἀνεγείρει ὁ Ὁσιος Νίκων ὁ Μετανοεῖτε. Λόγοι ἀρχαιολογικοὶ, συνδυαζόμενοι μὲ τὰς ἱστορικὰς μαρτυρίας, ἔπειθον περὶ τούτου. Ἀλλὰ δὲν εἶχεν εὐρεθῆ καὶ ἀπτόν τευχῆριον, τὸ ὁποῖον νὰ καθίστα ἀναντιρρητὸν τὴν χρονολόγησιν τοῦ μνημείου εἰς τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ 10 αἰῶνος, εἰς τὸν χρόνον δηλαδὴ, κατὰ τὸν ὁποῖον ἤκμασε καὶ ἐφημίσθη ὁ Ὁσιος Νίκων. Κατὰ τὰς τελευταίας ἀνασκαφὰς ἐπὶ μαρμαρινῆς πλακῶς τῆς πλακοστρώσεως τοῦ ἐδάφους εὐρέθη χαραγμένη ἡ χρονολογία 972 ἐπικυρώουσα, κατὰ τὸν κ. Ἀδαμαντίου, πλήρως τὴν ἐξενεχθεῖσαν γνώμην του.

Μὲ τὴν βασιλικὴν συνέχονται τὰ ἑρείπια καὶ ἄλλων κτισμάτων ἐκτεινομένων εἰς μεγάλην ἔκτασιν. Προφανῶς σχεδὸν ὀλόκληρος ὁ λόφος, ὁ ὁποῖος θεωρεῖται ὡς ἡ Ἀκρόπολις τῆς ἀρχαίας Σπάρτης, κατείχεται ἀπὸ μεγάλην Μονήν, τῆς ὁποίας ἡ ἀνευρεθεῖσα βασιλικὴ ἦτο τὸ καθολικόν.

Ἐξαιρέτως σπουδαῖα εὐρήματα ἀπεκάλυψαν αἱ ἔρευναι πρὸς μελέτην τῶν λειψάνων τῆς Λακεδαιμονίας. Ἐκτὸς ἄλλων ἐξερρευνηθέντων σημεῖων, ὡς εἶναι τὰ σχετικὰ μὲ τὸν περίβολον τῆς Μεσαιωνικῆς πόλεως, μὲ τὴν ἀγοράν, ἧτοι τὸν φόρον αὐτῆς, μὲ τὸ μεσαιωνικὸν ὑδραγωγεῖον κλπ. ἀνεκαλύφθησαν ἀρχαῖαι τοιχογραφίαι εἰς νεκρικὸν δωμάτιον. Πέραν δὴλα δὴ τῆς Ἀκροπόλεως τῆς ἀρχαίας Σπάρτης, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἦτο ὁ ναὸς τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς καὶ μετὰ αἰῶνας ἡ βασιλικὴ τοῦ Ὁσίου Νίκωνος, πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ταυγέτου, εἰς θέσιν, ἡ ὁποία λέγεται σήμερον τῆς Μοῦσγας τὸ ρέμα, ἐγένετο ἀνασκαφικὴ ἔρευνα εἰς σημεῖον ὅπου μόλις ἐφαίνετο μικρὸν λειψάνον ἀρχαίου τοίχου. Ἡ ἀνασκαφὴ ἀπεκάλυψε μικρὸν νεκρικὸν δωμά-

τιον, παρόμοιον πρὸς τὰ εὐρεθέντα ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐσχάτως εἰς τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Ὀστίας, τοῦ ἐπίνειου τῆς Ρώμης. Εἰς τὸ δάπεδον τοῦ δωματίου ὑπάρχουν τρεῖς τάφοι κανονικώτατα ἐξεργασμένοι, καὶ εἰς τὰς τρεῖς σωζομένας πλευρὰς ζωγραφία ἐπὶ ἐπιχρίσματος Ἀλεξανδρινῆς, ἤτοι Πομπηϊανῆς τέχνης, παρόμοιαι τῶν ὁποίων δὲν ἔχουσιν ἀκόμη εὐρεθῆ ἐν Ἑλλάδι. Αἱ τοιχογραφίαι εἰς τὴν κάτω μὲν ζώνην εἶναι διακοσμητικαί, εἰς τὴν ἄνω δὲ παριστάνουν τὰς Μούσας, ἐκάστην εἰς ἰδιαίτερον πίνακα, καθ' ὃν τρόπον χωρίζονται μεμονωμένα μορφαὶ καὶ εἰς τὰς Πομπηϊανὰς τοιχογραφίας. Εἰς ἓνα ἐκ τῶν πινάκων παριστάνεται νεανίας γυμνός, προφανῶς Ἀπόλλων ὁ Μουσηγέτης. Ἡ τέχνη δεικνύει ἀρχαϊκὴν εὐγένειαν, αἱ ἐνδυμασίαι τῶν Μουσῶν εἶναι πολυτελέσταται, πλούσιαι δ' αἱ πτυχώσεις. Τὰ εὐρήματα ταῦτα προσθέτουν νέον κεφάλαιον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης, διότι εἶναι ἀξιοσημεῖωτα ἔργα ζωγραφικῆς ἀνήκοντα εἰς τοὺς πρώτους μετὰ Χριστὸν χρόνους. Ὑπάρχει δ' ἔλπις νὰ εὐρεθοῦν εἰς τὸν ἴδιον χῶρον, ὁ ὁποῖος ἴσως θὰ ἦτο ἀρχαῖον νεκροταφεῖον, καὶ ἄλλα παρόμοια ἔργα, ὅτε θ' ἀνεκαλύπτετο εἰς τὴν Σπάρτην μία μικρὰ Πομπηία.

Ἐκθεσις Βυζαντινῆς τέχνης ἐν Παρισίοις.

Τὴν 28ην Μαΐου 1931 ἤνοιξεν εἰς τὸ ἐν Παρισίοις Μουσεῖον τῶν διακοσμητικῶν τεχνῶν (Λοῦβρον) ἔκθεσις ἔργων Βυζαντινῆς τέχνης διαρκέσασα μέχρι τῆς 9ης Ἰουλίου ἰδίου ἔτους. Ἡ πρώτη αὕτη Βυζαντινὴ ἔκθεσις ἔσχεν ἐξαιρετικὴν ὄλως ἐπιτυχίαν συντελέσασα τὰ μέγιστα εἰς τὸ νὰ γίνῃ γνωστὴ ἡ τέχνη τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ εἰς εὐρύτερον κύκλον καὶ εἰς τὸ πολὺ κοινόν, ἐγένετο δὲ ἀφορμὴ νὰ ἐξαφανισθῆ ἡ δυσμενὴς περὶ αὐτῆς ἀντίληψις, ἥτις ὠφέλιμο κυρίως εἰς τὴν ἑλλιπῆ αὐτῆς γνῶσιν.

Εἰς τὴν Ἐκθεσιν συμμετέσχον διὰ τῆς ἀποστολῆς πολυτίμων Βυζαντινῶν κειμηλίων, φυλασσομένων εἰς τὰ Μουσεῖα καὶ τὰς Μονὰς, τὰ ἐξῆς Κράτη : Ἀγγλία, Ἀμερικὴ, Αὐστρία, Βέλγιον, Γαλλία, Γερμανία, Ἑλλάς, Ἰσπανία, Ἰταλία, Ὀλλανδία, Οὐγγαρία καὶ Τουρκία. Πλὴν ὅμως τῶν κρατῶν καὶ πλείστοι ἰδιῶται συλλογεῖς ἀπέστειλαν ἔργα ἐκ τῶν συλλογῶν των, μεγίστης ἀξίας.

Ἡ Ἑλλάς μετέσχεν εἰς τὴν Ἐκθεσιν διὰ τῶν ἐξῆς ἀντικειμένων, τὰ ὁποῖα συνώδευσεν εἰς Παρισίους ὁ Ἐφορος τῶν Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων κ. Ἀ. Ξυγγόπουλος : Τὸ Βυζαντινὸν Μουσεῖον ἀπέστειλε πέντε ἐκ τῶν ἀρχαιότερων αὐτοῦ εἰκόνων (12^{ου} - 16^{ου} αἰῶνος), τὸ χρυσοῦλλον τοῦ Ἀνδρονικοῦ Παλαιολόγου φέρον ἐν ἀρχῇ τὴν προσωπογραφίαν τοῦ αὐτοκράτορος, ἐν Ὁράριον χρυσοκέντητον τοῦ 14^{ου} αἰῶνος, τρία ἀντίγραφα ψηφιδωτῶν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης καὶ ἐκμαγεῖα γλυπτῶν ἐξ Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης. Ἐπίσης ἐκ τοῦ Μουσείου Κορίνθου ἀπεστάλησαν τέσσαρα Βυζαντινὰ πινάκια ἐκ τῶν ὠραιότερων τῆς ἐκεῖ συλλογῆς· δύο Βυζαντινὰ ὁμοίως πινάκια ἀπέστειλε τὸ Μουσεῖον Μπενάκη, τέλος δὲ ὁ κ. Δ. Λοβέρδος δεκαπέντε εἰκόνας ἐκ τῶν ἀρχαιότερων τῆς πλουσίας συλλογῆς του.

Ὁ συνολικὸς ἀριθμὸς τῶν ἐν Παρισίοις ἐκτεθέντων Βυζαντινῶν κειμηλίων ὑπερέβη τὰ 750, χωρὶς εἰς τὸν ἀριθμὸν τούτων νὰ συμπεριλαμβάνωνται τὰ πολυπληθῆ ἐκμαγεῖα, ἀντίγραφα ψηφιδωτῶν καὶ τοιχογραφιῶν ὡς καὶ αἱ φωτογραφίαι διαφόρων μνημείων, ἰδίᾳ τῆς Συρίας, Ἀρμενίας, Γεωργίας κ.λ.π. Εἰς τὴν ἔκθεσιν ἀπεστάλησαν ἔργα τῆς μικροτεχνίας ὡς καὶ πολυάριθμα καὶ σπουδαιότατα χειρόγραφα, ἐπ' ἴσης δὲ τὰ σπουδαιότατα τῶν ἐν τοῖς Μουσείοις καὶ ταῖς ἰδιωτικαῖς συλλογαῖς τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς

Ἀμερικῆς φυλασσομένων ἀναγλύφων ἐξ ἐλέφαντος καὶ στεατίτου ὡς καὶ σμάλτων καὶ τῶν ἀντικειμένων χρυσοχοϊκῆς. Ἐξαιρετικῶς ἐπίσης ἐνδιαφέροντος ἦσαν τὰ ὑφάσματα, πολλὰ τῶν ὁποίων πρώτην φοράν ἐξήρχοντο ἐκ τοῦ βάθους τῶν Σκευοφυλακίων τῶν Μονῶν, ὅπου ἀπὸ μακρῶν αἰῶνων διαφυλάσσονται. Ἐπίσης ἐκτίμησαν τὴν Ἐκθεσιν τὰ πλείστα τῶν φορητῶν ψηφιδωτῶν, καὶ ἰδίᾳ τὰ σπουδαιότατα τῆς Φλωρεντίας, καὶ τοῦ Βερολίνου, παρὰ τοὺς κινδύνους τῆς μεταφορᾶς αὐτῶν.

Ἰδιαίτερα μνεῖα ἰδέον νὰ γίνῃ τῶν χειρογράφων, μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸν γενικὸν θαυμασμὸν προῦκάλεσε τὸ Ἐυαγγέλιον τοῦ Rossano, Ἑλληνικὸν χειρόγραφον τοῦ ἕκτου αἰῶνος γεγραμμένον ἐπὶ πορφυροβαφοῦς μεμβράνης καὶ κοσμούμενον ὑπὸ ἐξαιρετικῆς τέχνης μικρογραφῶν, τὸ ὁποῖον πρώτην φοράν ἐξήλθε τῆς Μονῆς, ἐν ᾗ ἀπὸ πολλῶν αἰῶνων εὐρίσκεται.

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐκθέσεως ταύτης ἡ Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη τῶν Παρισίων διωργάνωσε εἰς μίαν τῶν αἰθουσῶν αὐτῆς ἰδιαίτερον ἔκθεσιν τῶν πολυτίμων Βυζαντινῶν χειρογράφων τῆς μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸ περίφημον ψαλτήριον (Gr. 139) καὶ τὸ χειρόγραφον τῶν ἑμιλιῶν Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ (Gr. 510) πραγματικὰ ἀριστουργήματα τῆς Βυζαντινῆς ζωγραφικῆς.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς Ἐκθέσεως ἔκαμον διαλέξεις περὶ ζητημάτων σχετικῶν πρὸς τὴν Βυζαντινὴν τέχνην οἱ κ. κ. Diehl, Colassanti, Delbruck καὶ Millet.

Τῶν ἐν τῇ ἐκθέσει ἀντικειμένων ἐξεδόθη εἰκονογραφημένος κατάλογος ὑπὸ τὸν τίτλον: Exposition d'art Byzantin, 28 Mai-9 Juillet 1931. Musée des Arts Decoratifs, Palais du Louvre, Pavillon de Marsan μετὰ προλόγου τοῦ κ. Ch. Diehl καὶ εἰσαγωγῆς ὑπὸ τῶν κ. κ. R. Tyler καὶ J. Ebersolt, πρόκειται δὲ νὰ ἐκδοθῇ προσεχῶς μέγα πολυτελὲς ἔργον μετ' ἀπεικονίσεων τῶν πλείστων ἐκ τῶν ἀντικειμένων τῆς Ἐκθέσεως.

Τὰ ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἐκδιδόμενα λεξικά.

Ἀποχωρήσαντος τῆς διευθύνσεως τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης τοῦ κ. Φαίδωνος Κουκουλέ, ἄτε διορισθέντος τακτικοῦ καθηγητοῦ τοῦ Ἰζημοσίου καὶ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν Βυζαντινῶν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῶν Ἀθηνῶν, τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἔργου ἀνέλαβεν ὁ τέως συντάκτης κ. Ἀνθίμος Παπαδόπουλος, ἐφ' οὗ καὶ ἐξηκολούθησεν ἡ τύπωσις τοῦ πρώτου τόμου, ἐκτυπωθέντων μέχρι τούδε εἰκοσι καὶ πέντε τυπογραφικῶν φύλλων.

Λαμβάνουσα δ' ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ὑπ' ὄψιν πολλαχόθεν ἐκφρασθεῖσαν εὐχὴν, ἀπεφάσισε, κατ' ἀρχήν, τὴν ἐκδοσιν πλήρους λεξικοῦ τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἰδρύσασα πρὸς τοῦτο ἴδιον «Μεσαιωνικὸν Ἀρχεῖον».

Ἐπειδὴ ὁμως ἔκρινεν ὅτι διὰ τοιοῦτον ἔργον δὲν ὑπάρχουσι νῦν ἀρκούντες ὕλικοι πόροι καὶ ἀνάλογον εἰδικὸν προσωπικόν, διὰ τοῦτο ἀπεφάσισε νὰ ἐκδώσῃ ἐπὶ τοῦ παρόντος λεξικὸν τῶν κυρίων ὀνομάτων, ἐπιθέτων, ἐθνικῶν καὶ τοπωνυμίων τῆς ἐποχῆς τῆς Τουρκοκρατίας, ἧτοι τῆς ἀπὸ τοῦ 1453-1821 περιόδου.

Αἱ ἐργασίαι τοῦ Ἀρχείου τούτου, τὸ ὁποῖον ἐπικουρικῶς θὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν, κατ' ἐκλογὴν, καὶ λέξεις τῆς αὐτῆς ἐποχῆς τυπικῶς ἢ σημασιολογικῶς ἐνδιαφερούσας ὡς καὶ τὰ ὀνόματα τῶν νομισμάτων, ἐφ' ὅσον ἐκ τῶν ἀποδελτιουμένων χωρίων θὰ καθίσταται δυνατὸς ὁ ὑπολογισμὸς τῆς ἀξίας αὐτῶν, αἱ ἐργασίαι, λέγομεν, τοῦ Ἀρχείου

ἤρχισαν κατὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1930, ἀποδελτιωθέντων μέχρι τοῦδε πολλῶν ἔργων, κατάλογος τῶν ὁποίων θὰ δημοσιευθῇ ἐν τῇ ἐτησίᾳ τοῦ γραφείου λογοδοσίᾳ.

Τὸ «Μεσαιωνικὸν Ἀρχεῖον» τελεῖ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ τέως συντάκτου τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ κ. Δ. Οἰκονομίδου ἔχοντος ὡς συνεργάτας του καὶ συντάκτας τοὺς κυρίου Π. Πατριαργέαν, Γ. Κόλιαν καὶ Ἑμμανουήλ Κριαρᾶν εἰδικῶς περὶ τὰ λεξικογραφικὰ ἀσκηθέντας ἐν τε Μονάχῳ καὶ ἐν Ἀθήναις, ἐν τῷ γραφείῳ τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.

Ἐκδόσις ἀναμνηστικοῦ τεύχους πρὸς τιμὴν τοῦ Σπ. Π. Λάμπρου.

Μαθηταὶ καὶ φίλοι τοῦ αἰοδύμου Σπυριδῶνος Λάμπρου ἀνέλαθον τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἐκδόσεως ἀναμνηστικοῦ τόμου πραγματειῶν ἀφιερουμένων εἰς τὴν μνήμην του. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον κατήρτισαν Ἐπιτροπὴν ἐξ ἔνδεκα μελῶν, ἥτις ἀπέστειλε, κατὰ Δεκέμβριον τοῦ παρελθόντος ἔτους, ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν πρὸς πλείστους ἐπιστήμονας, Ἑλληνας καὶ ξένους, συνδεομένους ὅπως δῆποτε πρὸς τὰ ποικίλα ἐπιστημονικὰ πεδία, τὰ ὁποῖα ἐκαλλιέργησεν ὁ ἐκλιπὼν ἱστορικός. Ὡς προθεσμίᾳ ἀποστολῆς τῶν ἐργασιῶν ὀρίζεται τὸ τέλος Μαΐου ἐ.ἔ., ἐλπίζεται δὲ ὅτι ἡ ἐκδοσις τοῦ τόμου θὰ καταστῇ δυνατὸν νὰ περατωθῇ κατὰ τὸ τέλος τοῦ 1932. — Ἡ Ἐπιτροπὴ ἔλαβεν ἤδη τὰς ἀπαντήσεις πενήντα περίπου ἡμετέρων καὶ ξένων λογίων, ἀποδεχομένων μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὴν πρόσκλησιν, οἱ περισσότεροὶ τῶν ὁποίων ἐδήλωσαν ἤδη καὶ τὸ θέμα τῆς μελέτης των.

Ἀναστάσις τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.

Οἱ περὶ τὴν Χριστιανικὴν τέχνην καὶ ἀρχαιολογίαν ἀσχολούμενοι παρ' ἡμῖν προέβησαν εἰς ἀναστάσιν τῆς ὑπὸ τοῦ αἰοδύμου Γ. Λαμπάκη ἰδρυθείσης καὶ τέως σχολαζούσης Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς προαγωγῆς τῶν εἰς τὴν Χριστιανικὴν ἐποχὴν ἀναγομένων σπουδῶν. Τὸν σκοπὸν τῆς ἡ Ἑταιρεία θὰ ἐπιδιώξῃ διὰ διαλέξεων καὶ ἀνακοινώσεων.

Εἰς τὸ ἀδελφὸν σωματεῖον ἡ Ἑταιρεία τῶν Βυζαντινῶν Σπουδῶν εὐχεται πᾶσαν εὐδοκίμησιν.

Ἀνεύρεσις ἀγνώστων Βυζαντινῶν ναῶν ἐν Νάξῳ.

Ὁ Βυζαντινολόγος καὶ καλλιτέχνης κ. Ν. Καλογερόπουλλος ἐπισκεφθεὶς πρό τινας δις τὴν νῆσον Νάξον ἐμελέτησεν ἐν αὐτῇ τριάκοντα ἐν ὄλῳ ἄγνωστα Βυζαντινὰ ἐκκλησία καταγράφα, ἰδρυθέντα μεταξὺ τοῦ Θ' - ΙΔ' αἰῶνος, ὧν τὰ πλείστα φέρουν ἐκάλληλα στρώματα τοιχογραφιῶν. Περὶ τῆς τέχνης τῶν ναυδρίων τούτων ὡς καὶ τῶν ζωγράφων, ὧν τινες ἄγνωστοι, ἐπιφυλάσσεται νὰ διαλάβῃ ὁ κ. Καλογερόπουλλος ἐν ἀνακοινώσει του γενησομένη ἐνώπιον τῶν μελῶν τῆς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν.